

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

1. The Collection of the Long Discourses -
Subcommentaries (1. Dīgha Nikāya - Tīkā)

3. Subcommentary on the Chapter on Pāthika
(3. Pāthikavaggaṭīkā)

9. Commentary on the Discourse on the Āṭānātā Protective
Verses (9. Āṭānāṭīyasuttavaṇṇanā)

PaliVerse

1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries

3. Subcommentary on the Chapter on Pāthika

9. Āṭānāṭiyasuttavaṇṇanā

Paṭhamabhāṇavāraṇṇanā

275. “Catuddisaṃ rakkhaṃ ṭhapetvā”ti idaṃ dvīsu ṭhānesu catūsu disāsu ṭhapitaṃ rakkhaṃ sandhāya vuttanti tadubhayaṃ dassetuṃ “asurasenāyā”tiādi vuttaṃ. Attano hi adhikāre, attano rakkhāya ca appamajjanena tesāṃ idaṃ dvīsu ṭhānesu catūsu disāsu ārakkhaṭṭhapanāṃ. Yañhi taṃ asurasenāya paṭisedhanatthaṃ devapure catūsu disāsu sakkassa devānamindassa ārakkhaṭṭhapanāṃ, taṃ attano adhikāre appamajjanaṃ. Yaṃ pana nesāṃ bhagavato santikaṃ upasaṅkamane catūsu disāsu ārakkhaṭṭhapanāṃ, taṃ attano katā rakkhāya appamajjanaṃ. Tena vuttaṃ “asurasenāya nivāraṇattha”ntiādi. Pāliyaṃ catuddisanti bhummatthe upayogavacanananti bhummasena tadatthaṃ dassento “catūsu disāsū”ti āha. Ārakkhaṃ ṭhapetvāti vessavaṇādayo cattāro mahārājāno attanā attanā rakkhitabbadisāsu ārakkhaṃ ṭhapetvā guttiṃ sammadeva vidahitvā. Balagumbaṃ ṭhapetvāti yakkhasenādisenābalasamūhaṃ ṭhapetvā. Ovaraṇaṃ ṭhapetvāti paṭipakkhanisedhanasamatthaṃ āvaraṇaṃ ṭhapetvā. Iti tīhi padehi yathākkamaṃ paccekaṃ devanagaradvārassa anto, dvārasamīpe, dvārato bahi, disārakkhāvasanoti tividhāya rakkhāya ṭhapitabhāvo vā dīpito. Tenāha “evaṃ sakkassa...pe... katvā”ti. Satta buddhe ārabbhāti ettha satteva buddhe ārabbhā paribandhanakāraṇaṃ mahāpadānaṭikāyaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ. Dhammāṇanti dhammamayaṃ āṇaṃ, satthu dhammacakkanti attho. “Parisato bāhirabhāvo, asambhogo”ti evamādiṃ idaṇcīdaṇca vivajjanakaraṇaṃ karissāmāti. Sāvananti catunnampi parisānaṃ tikkhattuṃ parivārena anusāvanaṃ, yathā sakko devānamindo asurasenāya nivāraṇatthaṃ catūsu disāsu ārakkhaṃ ṭhapāpeti, evaṃ mahārājānopi tādisa kiccavisesa attano ārakkhaṃ ṭhapenti. Imesampi hi tato sāsākaṃ sappaṭibhayaṃ. Tena vuttaṃ “attanopī”tiādi.

Abhikkantāti atikkantā, vigatāti atthoti āha “khaye dissatī”ti. Teneva hi “nikkhanto paṭhamo yāmo”ti anantaraṃ vuttaṃ. Abhikkantataroti ativiya kantataro. Tādiso ca sundaro bhaddako nāma hotīti āha “sundare dissatī”ti.

Koti devanāgayakkhagandhabbādīsu ko katamo. Meti mama. Pādānīti pāde. Iddhiyāti imāya evarūpāya deviddhiyā. “Yasasā”ti iminā edisena parivārena, paricchena ca. Jalanti vijjotamāno. Abhikkantenāti ativiya kantena kamanīyena abhirūpena. Vaṇṇenāti sarīravaṇṇanibhāya. Sabbā obhāsayaṃ disāti dasapi disā pabhāsento cando viya, sūriyo viya ca ekobhāsaṃ ekālokaṃ karontoti gāthāya attho. Abhirūpeti ulārarūpe sampannarūpe. Abbhanumodaneti sampahaṃsane. Idha panāti “abhikkantāya rattiya”ti etasmiṃ pade. Tenāti khayapariyāyattā.

Rūpāyatanādīsūti ādi-saddena akkharādīnaṃ saṅgaho daṭṭhabbo. Suvanṇavanṇoti suvanṇacchavīti ayamettha atthoti āha “chaviya”nti. Tathā hi vuttaṃ “kañcanasannibhattaco”ti saññūhāti saṅganthitā. Vanṇāti guṇavanṇanāti āha “thutiya”nti, thomanāyanti attho. Kulavaggeti khattiyādikulakoṭṭhāse. Tattha “accho vippasanno”tiādinā vanṇitabbatṭhena vaṇṇo, chavi. Vanṇanaṭṭhena vaṇṇo, thuti. Abhitthavanaṭṭhena vaṇṇo, thuti, aññamaññaṃ asaṅkarato vanṇitabbato ṭhapetabbato vaṇṇo, khattiyādikulavaggo. Vanṇīyati ñāpīyati etenāti vaṇṇo, ñāpakam kāraṇaṃ. Vanṇanato thūlarassādibhāvena upaṭṭhānato vaṇṇo, saṅghānaṃ. “Mahantaṃ khuddakaṃ, majjhima”nti vanṇetabbato pamānetabbato vaṇṇo, pamānaṃ. Vanṇīyati cakkhunā vivarīyatīti vaṇṇo, rūpāyatananti evaṃ tasmim tasmim atthe vaṇṇa-saddassa pavatti veditabbā. Soti vaṇṇasaddo. Chaviyaṃ daṭṭhabbo rūpāyatane gayhamānassa chavimukheneva gahetabbato. “Chavigatā pana vaṇṇadhātu eva suvanṇavanṇoti ettha vaṇṇaggahaṇena gahitā”ti apare.

Kevalaparipuṇṇanti ekadesampi asesetvā niravasesatova paripuṇṇanti ayamettha atthoti āha “anavasesatā attho”ti. Kevalakappāti kappa-saddo nipāto padapūraṇamattaṃ, kevalaṃ icceva attho. Kevala-saddo bahulavācīti āha “yebhuyyatā attho”ti. Keci pana “īsakaṃ asamattā kevalakappā”ti vadanti. Evaṃ sati anavasesattho eva kevala-saddattho siyā, anattantarena pana kappa-saddena padavaḍḍhanaṃ kataṃ kevalameva kevalakappanti. Atha vā kappanīyatā, paññāpetabbatā kevalakappā. Abyāmissatā vijātiyena asaṅkarā suddhatā. Anatirekatā taṃparamatā visesābhāvo. Kevalakappanti kevalaṃ daḷhaṃ katvāti attho. Kevalaṃ vuccati nibbānaṃ sabbasaṅkhatavivittattā. Taṃ etassa adhigataṃ atthīti kevalī, sacchikatanirodho khīṇāsavo.

Kappa-saddo panāyaṃ sa-upasaggo, anupasaggo cāti adhippāyena okappaniyapade labbhamānaṃ kappaniyasaddamattaṃ nidasseti, aññathā kappa-saddassa atthuddhāre okappaniyapadaṃ anidassanameva siyā. Samaṇakappehīti vinayakkamasiddhehi samaṇavohārehi. Niccakappanti niccakālaṃ. Paññattīti nāmañhetam tassa āyasmato, yadidaṃ kappoti. Kappitakesamassūti kattariyā cheditakesamassu. Dvaṅgulakappoti majjhanhikavelāya vītikkantāya dvaṅgulatāvikkappo. Lesoti apadeso. Anavasesaṃ pharituṃ samatthassa obhāsassa kenaci kāraṇena ekadesapharaṇampi siyā, ayaṃ pana sabbasova pharīti dassetuṃ samantattho kappa-saddo gahitoti āha “anavasesaṃ samantato”ti.

Yasmā devatānaṃ sarīrappabhā dvādasayojanamattaṃ ṭhānaṃ, tato bhiyyopi pharitvā tiṭṭhati, tathā vatthābharaṇādīhi samuṭṭhitā pabhā, tasmā vuttaṃ “candimā viya, sūriyo viya ca ekobhāsaṃ ekaṃ pajjotaṃ karitvā”ti. Kasmā ete mahārājāno bhagavato santike nisīdiṃsu? Nanu yebhuyyena devatā bhagavato santikaṃ upagatā ṭhatvāva kathetabbaṃ kathentā gacchantīti? Saccametaṃ, idha pana nisīdane kāraṇaṃ atthi, taṃ dassetuṃ “devatāna”ntiādi vuttaṃ. “Idaṃ parittaṃ nāma sattabuddhapaṭisaṃyuttaṃ garu, tasmā na amhehi ṭhatvā gahetabba”nti cintetvā parittagāravavasena nisīdiṃsu.

276. Kasmā panettha vessavaṇo eva kathesi, na itaresu yo kocīti? Tattha kāraṇaṃ dassetuṃ “kiñcāpī”tiādi vuttaṃ. Vissāsiko abhiṇhaṃ upasaṅkamanena. Byattoti visārado, tañcassa veyyattiyaṃ suṭṭhu sikkhitabhāvenāti āha “susikkhito”ti. Manussesu viya hi devesupi kocideva purimajātiparicayena susikkhito hoti, tatrāpi kocideva yathādhippeta matthaṃ vattuṃ samattho paripuṇṇapadabyañjanāya poriyā vācāya samannāgato. “Mahesakkhā”ti imassa atthavacanāṃ

“ānubhāvasampannā”ti, mahesakkhāti vā mahāparivārāti attho. Pāṇātipāte ādīnavadassaneneva taṃ vipariyāyato tato veramaṇiyaṃ ānisaṃso pākaṭo hotīti “ādīnavaṃ dassetvā” icceva vuttaṃ. Tesu senāsanesūti yāni “araññavanappatthānī”tiādīnā vuttāni bhikkhūnaṃ vasanaṭṭhānabhūtāni araññāyatanāni, tesu bhikkhūhi sayitabbato, āsitabbato ca senāsanasaññitesu. Nibaddhavāsinoti rukkhapabbatapaṭibaddhesu vimānesu niccavāsītāya nibaddhavāsino. Baddhattāti gāthābhāvena ganthitattā sambandhitattā.

“Uggaṇhātu bhante bhagavā”ti attanā vuccamānaṃ parittaṃ bhagavantaṃ uggaṇhāpetukāmo vessavaṇo avocāti adhippāyena codako “kiṃ pana bhagavato appaccakkhadhammo nāma atthī”ti codesi. Ācariyo sabbattha appaṭihataññacārassa bhagavato na kiñci appaccakkhanti dassento “natthī”ti vatvā “uggaṇhātu bhante bhagavā”ti vadato vessavaṇassa adhippāyaṃ vivaranto “okāsakaraṇattha”ntiādimāha. Yathā hi pañcasikho gandhabbadevaputto devānaṃ tāvatiṃsānaṃ, brahmuno ca sanaṅkumārassa sammukhā attano yathāsutaṃ dhammaṃ bhagavato santikaṃ upagantvā pavedeti, evamayampi mahārājā itarehi saddhiṃ ātānātanagare gāthāvasena bandhitaṃ parittaṃ bhagavato pavedetuṃ okāsaṃ karento “uggaṇhātu bhante bhagavā”ti āha, na naṃ tassa pariyāpuṇane niyojento. Tasmā uggaṇhātūti yathidaṃ parittaṃ mayā paveditamattameva hutvā catunnaṃ parisānaṃ cirakālaṃ hitāvahaṃ hoti, evaṃ uddhaṃ ārakkhāya gaṇhātu, sampaṭicchātūti attho. Satthu kathiteti satthu ārocite, catunnaṃ parisānaṃ satthu kathane vāti attho. Sukhavihārāyāti yakkhādīhi avihimsāya laddhabbasukhavihārāya.

277. Sattapi buddhā cakkhumanto pañcahi cakkhūhi cakkhumabhāve visesābhāvato. Tasmāti yasmā cakkhumabhāvo viya sabbabhūtānukampitādayo sabbepi visesā sattannampi buddhānaṃ sādharmaṇā, tasmā, guṇanemittakāneva vā yasmā buddhānaṃ nāmāni nāma, na liṅgikāvattikayādicchakāni, tasmā buddhānaṃ guṇavisesadīpanāni “cakkhumantassā”tiādīnā vuttāni etāni ekekassa satta satta nāmāni honti. Tesam nāmānaṃ sādharmaṇabhāvaṃ atthavasena yojetabbāti dassetuṃ “sabbepī”tiādi vuttaṃ. Sabbabhūtānukampinoti anaññasādhāraṇamahākaruṇāya sabbasattānaṃ anukampikā. Nhātakilesattāti aṭṭhaṅgikena ariyamaggajalena saparasantānesu niravasesato dhotakilesamalattā. Mārasenāpamaddinoti saparivāre pañcapi māre pamadditavanto. Vusitavantoti maggabrahmacariyavāsaṃ, dasavidhaṃ ariyavāsaṅca vusitavanto. Vusitavantatāya eva bāhitapāpatā vuttā hotīti “brāhmaṇassā”ti padaṃ anāmaṭṭhaṃ. Vimuttāti anaññasādhāraṇānaṃ pañcannampi vimuttīnaṃ vasena niravasesato muttā. Aṅgatoti sarīraṅgato, ñāṇaṅgato ca, dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇa- asītianubyañjanehi nikkhamanappabhā, byāmapabhā, ketumālāuṇhīsappabhā ca sarīraṅgato nikkhamanakarasmaṃ, yamakamahāpāṭihāriyādīsu uppajjanakappabhā ñāṇaṅgato nikkhamanakarasmaṃ. Na etāneva “cakkhumā”tiādīnā vuttāni satta nāmāni, atha kho aññānipi bahūni aparimitāni nāmāni. Kathanti āha “asaṅkhyeyyāni nāmāni saguṇena mahesinoti vutta”nti. Kena vuttaṃ? Dhammasenāpatinā.

Yadi evaṃ kasmā vessavaṇo etāneva gaṇhīti āha “attano pākaṭanāmavasenā”ti. Khīṇāsavā janāti adhippetā. Te hi kammakilesehi jātāpi evaṃ na puna jāyissantīti iminā atthena janā. Yathāha “yo ca kālaghaso bhūto”ti desanāsīsamattanti nidassanamattanti attho, avayavena vā samudāyupalakkhaṇametaṃ. Sati ca pisuṇavācappahāne pharusavācā pahīnāva hoti, pageva ca musāvādoti “apisuṇā” icceva vuttā. Mahattāti mahā attā sabhāvo etesanti mahattā. Tenāha

“mahantabhāvaṃ pattā”ti. Mahantāti vā mahā antā, parinibbānapariyosānāti vuttaṃ hoti. Mahantehi vā sīlādīhi samannāgatā. Ayaṃ tāva aṭṭhakathāyaṃ āgatanayena attho. Itaresaṃ pana matena buddhādīhi ariyehi mahanīyato pūjanīyato mahāṃ nāma nibbānaṃ, mahamanto etesanti mahantā, nibbānadiṭṭhāti attho. Nissāradāti sārājjarahitā, nibbhayāti attho. Tenāha “vigatalomahaṃsā”ti.

Hitanti hitacittaṃ, sattānaṃ hitesīti attho. Yathābhūtaṃ vipassisunti pañcupādānakkhandhesu samudayādito yāthāvato vividhenākārena passiṃsu. “Ye cāpi”ti pubbe paccattabahuvacanena aniyamato vutte tesampīti atthaṃ sampadānabahuvacanavasena niyametvā “namatthū”ti ca padaṃ ānetvā yojeti yaṃ taṃ-saddānaṃ abyabhiṇṇasambandhabhāvato. Vipassīṃsu namassantīti vā yojanā. Paṭhamagāthāyāti “ye cāpi nibbutā loke”ti evaṃ vuttagāthāya. Dutiyagāthāyāti tadantaragāthāya. Tattha desanāmukhamattanti itaresampi buddhānaṃ nāmaggaṇaṃ patte imasseva bhagavato nāmaggaṇaṃ tathā desanāya mukhamattaṃ, tasmā tepi atthato gahitā evāti adhippāyo. Tenāha “ayampi hī”tiādi. Tattha ayanti ayaṃ gāthā. Purimayojanāyaṃ tassāti visesitabbatāya abhāvato “yanti nipātamatta”nti vuttaṃ, idha pana “tassa namatthū”ti evaṃ sambandhassa ca icchitattā “ya”nti nāmapadaṃ upayogekavacananti dassento “yaṃ namassanti gotama”nti āha.

278. “Yato uggacchati sūriyo”tiādikam kasmā āraddhaṃ? Yaṃ ye yakkhādayo satthu dhammāññaṃ, attano ca rājānaṃ nādiyanti, tesam “idañcidañca niggahaṃ karissāmā”ti sāvanaṃ kātukāmā tattha tattha dvisahassaparittadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu attano āñāya vattānaṃ attano puttānaṃ, aṭṭhavīsatiyā yakhasenāpatiādīnañca satthari pasādagāravabahumānañca pavedetvā niggahārahānaṃ santajjanatthaṃ āraddhaṃ. Tattha “yato uggacchati”tiādisu “yato ṭhānato udetī”ti vuccati, kuto pana ṭhānato udetīti vuccati? Pubbavidehavāsīnaṃ tāva majjhanhikaṭṭhāne ṭhito jambudīpavāsīnaṃ udetīti vuccati, uttarakurukānaṃ pana oggacchatīti iminā nayena sesadīpesupi sūriyassa uggacchanoggacchanapariyāyo veditabbo. Ayañca attho heṭṭhā aggaññasuttavaṇṇanāyaṃ pakāsito eva. Aditīyā puttoti lokasamudācāravasena vuttaṃ. Lokiyā hi deve aditīyā puttā, asure atithiyā puttāti vadanti. Ādippanato pana ādicco, ekappahāreneva tīsu dīpesu ālokavidamaṃsanena samujjalanatoti attho. Maṇḍalīti ettha ī-kāro bhusatthoti āha “mahantaṃ maṇḍalaṃ assāti maṇḍalī”ti. Mahantaṃ hissa vimānamaṇḍalaṃ paññāsayaṃjanāyāmaṃvitthārato. “Saṃvarīpi nirujjhatī”ti imināva divasopi jāyatīti ayampi attho vuttoti veditabbo. Ratti antaradhāyatīti sinerupacchāyālakkaṇassa andhakārassa vigacchanato.

Udakarahaḍḍoti jaladhi. “Tasmiṃ ṭhāne”ti idaṃ puratthimasamuddassa uparibhāgena sūriyassa gamanaṃ sandhāya vuttaṃ. Tathā hi jambudīpe ṭhitānaṃ puratthimasamuddato sūriyo uggacchanto viya upaṭṭhāti. Tenāha “yato uggacchati sūriyo”ti. Samuddanaṭṭhena attani patitassa sammadeva, sabbaso ca undanaṭṭhena kiledanaṭṭhena samuddo. Samuddo hi kiledanaṭṭho rahado. Sāritodakoti anekāni yojanasahassāni vitthiṇṇodako, saritā nadiyo udaye etassāti vā saritodako.

Sinerupabbatarājā cakkavāḷassa vemajjhe ṭhito, taṃ padhānaṃ katvā vattabbanti adhippāyena “itoti sineruto”ti vatvā tathā pana disāvavatthānaṃ anavaṭṭhitanti “tesaṃ nisinnaṭṭhānato vā”ti vuttaṃ. Tesanti catunnaṃ mahārājānaṃ. Nisinnaṭṭhānaṃ ātānāṭanagaram. Tattha hi nisinnā te imaṃ parittaṃ bandhiṃsu. Tesaṃ nisinnaṭṭhānatoti vā satthu santike tesaṃ nisinnaṭṭhānato. Ubhayathāpi

sūriyassa udayatthānā puratthimā disā nāma hoti. Purimapakkhamyevettha vaṇṇenti. Tena vuttaṃ “ito sā purimā disā”ti. Sūriyo, pana candanakkhattādayo ca sineruṃ dakkhiṇato, cakkavāḷapabbatañca vāmato katvā parivattenti. Yattha ca nesaṃ uggamanaṃ paññāyati, sā puratthimā disā. Yattha okkamanaṃ paññāyati, sā pacchimā disā. Dakkhiṇapasse uttarā disā, vāmapasse dakkhiṇā disāti catumahādīpavāsīnaṃ paccekaṃ sineru uttarādisāyameva, tasmā anavatthitā disāvavatthāti āha “iti naṃ ācikkhati jano”ti. Yaṃ disanti yaṃ puratthimadisam yasassīti mahāparivāro. Koṭisatasahassaparimāṇā hi devatā abhiṇhaṃ parivārenti. Candananāgarukkhādīsū osadhitiṇavanappatisugandhānaṃ abbanato, tehi dittabhāvūpagamanato “gandhabbā”ti laddhanāmānaṃ cātumahārājikadevānaṃ adhipati bhāvato. Me sutanti ettha meti nipātamattaṃ. Sutanti vissutanti attho. Ayañhettha yojanā - tassa dhataratthamahārājassa puttāpi bahavo. Kittakā? Asīti, dasa eko ca. Ekanāmā. Kathaṃ? Indanāmā. “Mahapphalā”ti ca sutam vissutametaṃ loketi.

Ādicco gotamagotto, bhagavāpi gotamagotto, ādiccena samānagottatāya ādicco bandhu etassātipi ādiccabandhu, ādiccassa vā bandhūti ādiccabandhu, taṃ ādiccabandhunaṃ. Anavajjenāti avajjapaṭipakkhena brahmavihārena. Samekkhasi odhiso, anodhiso ca pharaṇena olokesiāsayaṇusayacariyādhimuttiādivibhāgāvabodhavasena. Vatvā vandantīti “lokassa anukampako”ti kittetvā vandanti. Sutaṃ netanti sutaṃ nanūti etasmiṃ atthe nu-saddo. Aṭṭhakathāyaṃ pana nokāroyanti adhippāyena amhehīti attho vutto. Etanti etaṃ tathā parikittetvā amanussānaṃ devatānaṃ vandanaṃ. Vadanti dhataratthamahārājassa puttā.

279. Yena petā pavuccantīti ettha vacanasesena attho veditabbo, na yathārutavasenevāti dassento “yena disābhāgena nīharīyantūti vuccantī”ti āha. Dayhantu vāti pete sandhāya vadati. Chijjantu vā hatthapādādi ke pisuṇā piṭṭhimamsikā. Haññantu pāṇātipātinotiādikā. Pavuccantīti vā samuccanti, “alaṃ tesa”nti samācinīyantīti attho. Evañhi vacanasesena vinā eva attho siddho hoti. Rahassaṅganti bījaṃ sandhāya vadati.

280. Yasmiṃ disābhāge sūriyo atthaṃ gacchatīti ettha “yato tthānato udetī”ti ettha vuttanayānusārena attho veditabbo.

281. Yena disābhāgena uttarakuru rammo avatthito, ito sā uttarā disāti yojanā. Mahānerūti mahanto, mahanīyo ca nerusaṅkhāto pabbato. Tenāha “mahāsineru pabbatarājā”ti. Rajatamayaṃ. Tathā hi tassa pabhāya ajjhotthataṃ tassaṃ disāyaṃ samuddodakaṃ khīraṃ viya paññāyati. Maṇimayanti indanīlamayaṃ. Tathā hi dakkhiṇadisāya samuddodakaṃ yebhuyyena nīlavaṇṇaṃ hutvā paññāyati, tathā ākāsaṃ. Manussā jāyanti. Kathaṃ jāyanti? Amamā apariggahāti yojanā. Mamattavirahitāti “idaṃ mama idaṃ mamā”ti mamaṅkāravirahitāti adhippāyo. Yadi tesaṃ “ayaṃ mayhaṃ bhariyā”ti pariggaho natthi, “ayaṃ me mātā, ayaṃ bhaginī”ti evarūpā idha viya mariyādāpi na siyā mātuādibhāvassa ajānanatoti codanaṃ sandhāyāha “mātaraṃ vā”tiādi. Chandarāgo nuppajjatīti ettha “dhammatāsiddhassa sīlassa ānubhāvena putte diṭṭhamatte eva mātu thanato thaññaṃ paggharati, tena saññāṇena nesaṃ mātari puttassa mātusaññā, mātu ca putte puttasaññā paccupaṭṭhitā”ti keci.

Naṅgalāti liṅgavipallāsena vuttanti āha “naṅgalānipī”ti. Akatṭheti akasite akatakasikamme.

Taṇḍulāva tassa phalanti sattānaṃ puññānubhāvahetukā thusādiabhāvena taṇḍulā eva tassa sālissa phalaṃ. Tuṇḍikiriṇti pacanabhājanassa nāmaṇti vuttaṃ “ukkhaliya”nti. Ākiritvāti taṇḍulāni pakkhipitvā. Niddhūmaṅgārenāti dhūmaṅgārahitena kevalena agginā. Jotikapāsāṇato aggimhi utṭhahante kuto dhūmaṅgārānaṃ sambhavo. Bhojananti odanamevādhippetanti “bhojanamevā”ti avadhāraṇaṃ katvā tena nivattetabbaṃ dassento “aṅṇo sūpo vā byañjanaṃ vā na hotī”ti āha. Yadi evaṃ rasavisesayutto tesāṃ āhāro na hotīti? Noti dassento “bhuñjantānaṃ...pe... raso hotī”ti āha. Macchariyacittaṃ nāma na hotīti dhammatāsiddhassa sīlassa ānubhāvena. Tathā hi te katthacipi amamā pariggahāva hutvā vasanti.

Apica tattha uttarakurukānaṃ puññānubhāvasiddho ayampi viseso veditabbo - tattha kira tesu tesu padesesu ghanacitapattasañchannasākhāpasākhā kūṭāgārūpamā manoramā rukkhā tesāṃ manussānaṃ nivesanakiccaṃ sādheti, yattha sukhaṃ nivasanti, aṅṇepi tattha rukkhā sujātā sabbadāpi pupphitaggā tiṭṭhanti, jalāsayāpi vikasitakamalakuvalayapuṇḍarīkasogandhikādipupphasañchannā sabbakālaṃ paramasugandhaṃ samantato pavāyanta tiṭṭhanti. Sarīrampi tesāṃ atidīghatādidosarahitaṃ ārohapariṇāhasampannaṃ jarāya anabhibhūtattā valipalitādidosarahitaṃ yāvatāyukaṃ aparikkhīṇajavabalaaparakkamasobhameva hutvā tiṭṭhati. Anuṭṭhānaphalūpajīvītāya na ca nesaṃ kasivāṇijjādivasena, āhārapariyēṭṭhivasena dukkhaṃ atthi, tato eva na dāsādāsikammakarādipariggaho atthi, na ca tattha sītuṇhaḍaṃsamakasavātātapasarīsapavālādiparissayo atthi. Yathā nāmettha gimhānaṃ pacchime māse paccūsavelāyaṃ samasītuṇhauṭu hoti, evameva sabbakālaṃ samasītuṇhova utu hoti, na ca tesāṃ koci upaghāto, vihesā vā uppajjati. Akatṭhapākimateva sāliṃ akaṇaṃ athusaṃ sugandhaṃ taṇḍulaphalaṃ paribhuñjantānaṃ nesaṃ kuṭṭhaṃ, gaṇḍo, kilāso, soso, kāso, sāso, apamāro, jaroti evamādiko na koci rogo uppajjati. Na te khujjā vā vāmanakā vā kāṇā vā kuṇī vā khañjā vā pakkhahatā vā vikalāṅgā vā vikalindriyā vā honti. Itthiyopi tattha nātīdīghā nātīrassā nātīkisā nātīhulā nātīkāḷā nāccodātā sobhaggappattarūpā honti. Tathā hi dīghaṅgulī tambanakhī lambatthanā tanumajjhā puṇṇacandamukhī visālakkhī mudugattā saṃhitūrū odātadantā gambhīranābhī tanujaṅghā dīghanīlavellitakesī puthulasusoṇī nātīlomānālomā subhagā utusukhasamphassā saṇhā sakhīlasambhāsā nānābharaṇavibhūsitā vicaranti. Sabbadā hi soḷasavassuddesikā viya honti. Purisā ca pañcavāsativassuddesikā viya, na puttadāresu rajjanti. Ayaṃ tattha dhammatā.

Sattāhikameva ca tattha itthipurisā kāmaratīyā viharanti, tato vītarāgā yathāsakaṃ gacchanti. Na tattha idha viya gabbhokkantimūlakaṃ, gabbhapariharaṇamūlakaṃ, vijāyanamūlakaṃ vā dukkhaṃ hoti. Rattakañcukato kañcanapaṭimā viya dārakā mātukucchito amakkhitā eva semhādīnā sukheveva nikkhamanti, ayaṃ tattha dhammatā.

Mātā pana puttaṃ vā dhītaraṃ vā vijāyitvā tesāṃ vicaraṇappadesa ṭhapetvā anapekkhā yathāruci gacchati. Tesāṃ tattha sayitānaṃ ye passanti purisā, itthiyo vā, te attano aṅguliyo upanāmenti, tesāṃ kammabalena tato khīraṃ pavattati, tena dārakā yāpentī. Evaṃ pana vaḍḍhantā katipayadivaseheva laddhabalā hutvā dārīkā itthiyo upagacchanti, dārakā purise. Kapparukkhato eva ca tesāṃ tattha tattha vatthābharaṇāni nippajjanti. Nānāvīrāgavaṇṇavicittāni hi sukhumāni

mudusukhasamphassāni vatthāni tattha tattha kapparukkhesu olambantāni itṭhanti. Nānāvidharaṃsijālasamujjalavividhavaṇṇaratanavinaddhāni anekavidhamālākammalatākammabhittikammavacittāni sīsūpagagīvūpagahatthūpagakaṭṭhūpagapādūpagāni sovaṇṇamayāni ābharaṇāni ca kapparukkato olambanti. Tathā vīṇāmudiṅgapaṇavasammatālasaṅkhavaṃsavetālaparivānivalakīpabhutikā tūriyabhaṇḍāpi tato tato olambanti. Tattha ca bahū phalarukkā kumbhamattāni phalāni phalanti madhurarasāni, yāni paribhuñjitvā te sattāhampi khuppipāsāhi na bādhiyanti. Najjopi tattha suvisuddhajalā supatitthā ramaṇīyā akaddamā vālukatalā nātisītā nāccuṇhā surabhigandhīhi jalajapupphehi sañchannā sabbakālaṃ surabhiṃ vāyantiyo sandanti. Na tattha kaṇṭakatiṇakakkhaḷagacchalatā honti, akaṇṭakā pupphaphalasampannā eva honti. Candananāgarukkā sayameva rasaṃ paggharanti. Nhāyitukāmā ca nadītitthe ekajjhaṃ vatthābharaṇāni tṭhapetvā nadiṃ otarivā nhatvā uttiṇṇuttiṇṇā upariṭṭhimaṃ vatthābharaṇaṃ gaṇhanti, na tesāṃ evaṃ hoti “idaṃ mama, idaṃ parassā”ti, tato eva na tesāṃ koci viggaho vā vivādo vā. Sattāhikā eva ca nesaṃ kāmaratikīlā hoti, tato vītarāgā viya vicaranti. Yattha ca rukkhe sayitukāmā honti, tattheva sayanaṃ upalabhanti. Mate ca satte disvā na rodanti, na socanti, taṅca maṇḍayitvā nikkhipanti. Tāvadeva ca nesaṃ tathārūpā sakuṇā upagantvā mataṃ dīpantaraṃ nenti. Tasmā susānaṃ vā asuciṭṭhānaṃ vā tattha natthi. Na ca tato matā nirayaṃ vā tiracchānayaṇiṃ vā pettivisaṃ vā upapajjanti. “Dhammatāsiddhassa pañcasīlassa ānubhāvena te devaloke nibbattanti”ti vadanti. Vassasahassameva ca nesaṃ sabbakālaṃ āyuppaṃaṇaṃ. Sabbametaṃ tesāṃ pañcasīlaṃ viya dhammatāsiddhaṃ evāti veditabbaṃ. Tatthāti tasmīṃ uttarakurudīpe.

Ekakhuraṃ katvāti anekasaphampi ekasaphaṃ viya katvā, assaṃ viya katvāti attho. “Gāvi”nti vatvā puna “pasu”nti vuttattā gāvito itaro sabbo catuppado idha “pasū”ti adhippetoti āha “tṭhapetvā gāvi”nti.

Tassāti gabbhinittiyā. Piṭṭhi onamituṃ sahatīti kucchiyā garubhāratāya tesāṃ āruḷhakāle piṭṭhi onamati, tesāṃ nisajjaṃ sahati pallaṅke nisinnā viya honti. Sammādiṭṭhiketi kammaṃpathasammādiṭṭhiyā sammādiṭṭhike. Etthāti jambudīpe. Ettha hi janapadavohāro, na uttarakurumhi. Tathā hi “paccantimamilakkhuvāsike”ti ca vuttaṃ.

Tassa rañṇoti vessavaṇaṃ mahārājassa. Iti so attānameva paraṃ viya katvā vadati. Eseva nayo paratopi. Bahuviddhaṃ nānāratanaṃ nānāsaṇṭhānaṃ rathādi dibbayānaṃ upaṭṭhitameva hoti sudantavāhanayuttaṃ, na nesaṃ yānānaṃ upaṭṭhāpane ussukkaṃ āpajjitabbaṃ atthi. Etānīti hatthiyānādīni. Nesanti vessavaṇaparicārīkānaṃ. Kappitāni hutvā utṭhitāni āruhituṃ upakappanayānāni. Nipannāpi nisinnāpi vicaranti candimasūriyā viya yathāsakaṃ vimānesu.

Nagarā ahūti liṅgavipallāsena vuttanti āha “nagarāni bhaviṃsūti attho”ti. Āṭṇāṭṭā nāmāti itthiliṅgavasena laddhanāmaṃ nagaraṃ āsi.

Tasmīṃ tṭhatvāti tasmīṃ padese parakusīṇaṭṭānāmake nagare tṭhatvā. Tato ujum uttaradisāyaṃ. Etassāti kasivantanagaraṃ. Aparabhāge aparakoṭṭhāse, parato icceva attho.

Kuveroti tassa purimajāṭisamudāgataṃ nāmantī teneva pasaṅgena yenāyaṃ sampatti adhigatā, tadassa pubbakammaṃ ācikkhituṃ “ayaṃ kirā”tiādi vuttaṃ. Ucchevappanti ucchusassaṃ. Avasesasālāhīti avasesayantasālāhi, nissakkavacanañcetam. Tatthevāti puññattham dinnasālāyameva.

Paṭiesantoti pati pati atthe esanto vīmaṃsanto. Na kevalaṃ te vīmaṃsanti eva, atha kho tamattham patiṭṭhāpentīti āha “visuṃ visuṃ atthe upaparikkhamānā anusāsamānā”ti. Yakkharaṭṭhikāti yakkharaṭṭhādhipatino. Yakkhā ca vessavaṇassa rañño nivesanadvāre niyuttā cāti yakkhadovārikā, tesam yakkhadovārikānaṃ.

Yasmā dharaṇīporakkhaṇito purāṇodakaṃ bhassayantaṃ heṭṭhā vuṭṭhi hutvā nikkhamati, tasmā taṃ tato gahetvā meghehi pavuṭṭhaṃ viya hotīti vuttaṃ “yato pokkharaṇito udakaṃ gahetvā meghā pavassanti”ti. Yatoti yato dharaṇīpokkharaṇito. Sabhāti yakkhānaṃ upaṭṭhānasabhā.

Tasmiṃ ṭhāneti tassā pokkharaṇiyā tīre yakkhānaṃ vasanavane. Sadā phalitāti niccakālaṃ sañjātaphalā. Niccapupphitāti niccaṃ sañjātapupphā. Nānādi jagaṇāyutāti nānāvidhehi di jagaṇehi yuttā. Tehi pana sakuṇasaṅghehi ito cito ca sampatantehi paribbhamantehi yasmā sā pokkharaṇī ākulā viya hoti, tasmā vuttaṃ “vividhapakkhisasāṅghasamākulā”ti. Koṇcasakuṇehīti sārāsasakuntehi.

“Evaṃ viravantāna”nti iminā tathā vassitavasena “jīvañjīvakā”ti ayaṃ tesam samaññāti dasseti. Uṭṭhavacittakāti etthāpi ese va nayo. Tenāha “evaṃ vassamānā”ti. Pokkharasātakāti pokkharasāṅṭhānatāya “pokkharasātakā”ti evaṃ laddhanāmā.

Sabbakālaṃ sobhatīti sabbautūsu sobhati, na tassā hemantādivasena sobhāvīrato atthi. Evaṃbhūtā ca niccaṃ pupphitajalajathalajapupphatāya, phalabhārabharitarukkharivāritatāya, aṭṭhaṅgasamannāgatasalilatāya ca nīrantaraṃ sobhati.

282. Parikammanti pubbupacāraṃ. Parisodhetvāti ekakkharassāpi avirādhanavasena ācariyasantike sabbam sodhetvā. Suṭṭhu uggahitāti parimaṇḍalapadabyañjanaṃ poriyā vācāya viṣaṭṭhāya anelagaḷāya atthassa viññāpaniyā sammadeva uggahitā. Tathā hi “atthañca byañjanañca parisodhetvā”ti vuttaṃ. Attham jānato eva hi byañjanaṃ parisujjhati, no ajānato. Padabyañjanānīti padañceva byañjanañca ahāpetvā. Evañhi paripuṇṇā nāma hotīti. Viṣaṃvādetvāti aññathā katvā. Tejavantaṃ na hoti virajjhanato ceva vimhayatthabhāvato ca. Sabbasoti anavasesato ādimajjhapariyosānato. Tejavantaṃ hotīti sabhāvaniruttiṃ avirādhetvā suppvattibhāvena sādhanato. Evaṃ payogavipattiṃ pahāya payogasampattiyā sati parittassa atthasādhakataṃ dassetvā idāni ajjhāsaya vipattiṃ pahāya ajjhāsayasampattiyā atthasādhakataṃ dassetuṃ “lābhahetū”tiādi vuttaṃ. Idaṃ parittabhaṇanaṃ sattānaṃ anattapaṭibāhanahetūti tassa ñāṇakaruṇāpubbakatā nissaraṇapakkho. Mettaṃ purecārikaṃ katvāti mettāmanasikārena sattesu hitapharaṇaṃ purakkhatvā.

“Vatthum vā”tiādi pubbe catuparisamajjhe katāya sādhanāya bhagavato pavedanaṃ. Gharavatthunti vasanagehaṃ. Nibaddhavāsanti paragehepi nevāsikabhāvena vāsaṃ na labheyya, yaṃ pana mahārājānaṃ, yakkhasenāpatīnañca ajānantānaṃyeva kadāci vasitvā gamanaṃ, taṃ appamāṇanti adhippāyo. Samitinti yakkhādisamāgamaṃ. Kāmaṃ pāḷiyaṃ “na me so”ti āgataṃ, itaresampi pana

mahārājānamattanā ekajjhāsayatāya tesampi ajjhāsayam hadaye t̥hapetvā vessavaṇo tathā avoca. Kaññaṃ anu anu vahituṃ ayutto anāvayho, sabbakālaṃ kaññaṃ laddhuṃ ayuttoti attho, taṃ anāvayhaṃ. Tenāha “na āvāhayutta”nti. Na vivayhanti avivayhaṃ, kaññaṃ gahetumayuttanti attho. Tenāha “na vivāhayutta”nti. Āhito ahaṃmāno etthāti attā, attabhāvo. Attā visayabhūto etāsaṃ atthāti attā, paribhāsā, tāhi. Pariyattaṃ katvā vacanena paripuṇṇāhi. Yathā yakkhā akkositabbā, evaṃ pavattā akkosā yakkhaakkosā nāma, tehi. Te pana “kaḷārakkhi kaḷāradantā kālavaṇṇā”ti evaṃ ādayo.

Viruddhāti virujjhanakā parehi virodhino. Rabhasāti sārambhakāti adhippāyo. Tenāha “karaṇuttariyā”ti. Rabhasāti vā sāhasikā. Sāmino manaso assavāti manassā, kiṅkarā. Ye hi “kiṃ karomi bhaddante”ti sāmikassa vase vattanti, te evaṃ vuccanti. Tena vuttaṃ “yakkhasenāpatīnaṃ ye manassā, tesa”nti. Āṇāya avarodhitupacārā avaruddhā, te pana āṇāvato paccatthikā nāma hotīti “paccāmittā verino”ti vuttaṃ. Ujjhāpetabbanti heṭṭhā katvā cintāpetabbaṃ, taṃ pana ujjhāpanaṃ tesam nīcakiriyāya jānāpanaṃ hotīti āha “jānāpetabbā”ti.

Parittaparikkammakathāvaṇṇanā

Parittassa parikkammaṃ kathetabbanti ātānāṭṭiyaparittassa parikkammaṃ pubbupacāraṭṭhāniyaṃ mettasuttādi kathetabbaṃ. Evañhi taṃ laddhāsevanaṃ hutvā tejavantam hoti. Tenāha “paṭhamameva hī”tiādi. Piṭṭhaṃ vā maṃsaṃ vāti vā-saddo aniyamattho, tena macchaghatasūpādiṃ saṅgaṇhāti. Otāraṃ labhanti attanā piyāyitabbaāhāravasena piyāyitabbaṭṭhānavasena ca. “Paritta...pe... nisīditabba”nti imināva parittakāraḥssa bhikkhuno parisuddhipi icchitabbāti dasseti.

“Parittakāraḥ...pe... samparivāritenā”ti idaṃ parittakaraṇe bāhirarakkhāsaṃvidhānaṃ. “Mettacittaṃ ...pe... kātabba”nti idaṃ abbhantararakkhā ubhayato rakkhāsaṃvidhānaṃ. Evañhi amanussā parittakaraṇassa antarāyaṃ kātuṃ na visahanti. Maṅgalakathā vattabbā pubbupacāravasena. Sabbasannipātoti tasmim vihāre, tasmim vā gāmakhetta sabbesaṃ bhikkhūnaṃ sannipāto. Ghosetabbo, “cetiyaṅgaṇe sabbehi sannipatitabba”nti. Anāgantum nāma na labbhati amanussena buddhāṇābhayena, rājāṇābhayena ca. Gahitakāpadesena amanussova pucchito hotīti āha “amanussaggahitako ‘tvaṃ ko nāmā’ti pucchitabbo”ti. Mālāgandhādīsu pūjanatthaṃ viniyuñjiyamānesu. Pattīti tuyhaṃ pattidānaṃ. Piṇḍapāte pattīti piṇḍapāte diyyamāne pattidānaṃ. Devatānanti yakkhasenāpatīnaṃ. Parittaṃ bhaṇitabbanti etthāpi “mettacittaṃ purecārikaṃ katvā”ti ca “maṅgalakathā vattabbā”ti ca “vihārassa upavane”ti evamādi ca sabbaṃ gihīnaṃ parittakaraṇe vuttaṃ parikkammaṃ kātabbameva.

Sarīre adhimuccatīti sarīraṃ anupavisitvā viya āvisanto yathā gahitakassa vasena na vattati, attano eva vasena vattati, evaṃ adhimuccati adhiṭṭhahitvā tiṭṭhati. Tenāha “āvisatīti tasseva vevacana”nti. Laggatīti tattheva laggo allīno hoti. Tenāha “na apeti”ti. Rogaṃ vaḍḍhentoti dhātūnaṃ samabhāvena vattitum appadānavasena uppannaṃ rogaṃ vaḍḍhento. Dhātūnaṃ visamabhāvāpattiyā ca āhārassa ca aruccanena gahitakassa sarīre lohitaṃ sussati, maṃsaṃ milāyati, taṃ panassa yakkho dhātukkabhānamittatāya karonto viya hotīti vuttaṃ “appamaṃsalohitaṃ karonto”ti.

283. Tesam nāmāni indādīnāmabhāvena voharitabbato. Tatoti tato ārocanato paraṃ. Teti yakkhasenāpatayo. Okāso na bhavissatīti bhikkhubhikkhuniyo, upāsakaupāsikāyo

viheṭṭhetuṃ avasaro na bhavissati sammadeva ārakkhāya vihitattāti.

Āṭānāṭṭiyasuttavaṇṇanāya līnatthappakāsanā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 1. The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries. 3. Subcommentary on the Chapter on Pāthika. 9. Commentary on the Discourse on the Āṭānātā Protective Verses Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org